

DI SAIT VO LUSÉRN appuntamento della minoranza cimbra di Luserna

A cura dell'ufficio pubblicità
del quotidiano Trentino

Dar öpflpuam vo hundart djar hantz auzgetrakk

Bar sojn zuar in lestn tang vo madjo, un da umme di spitz von pèrng dise bolkhnen böllnaz nètt lazzan. 'Z iz nètt gest a letzar bintar pitt vil bëttadar, ma allz in lest minütt hattze gemocht pükhan untar in èrtege djeneräl bintar. In manat vo madjo sojn geplendart vo 40 zentimetre snea, mörgas in aldarvrüta, iz sichar nètt eppaz djüst; sobla höarn singen di grilln inn pa snea. Dòpo gesunk dar kukko, auz pan lestn tang vo abrel hattz gesnibet alle di bochende. Dar termómetro gitt à ledráne grade, di patàtn khoimen in di këssele un antáto di èkhar, vort daz baiz von snea hám drau a dekh tintz. Est renkz alle di tage! Machante an konfrónto, mabar khön ke Lusérn, seánka az iz 1333 mètre obar 'z mer, iz nètt pròprio gestánt inngzebunt in di bintauvan vo 10 mètre azpe 'z iz vürkhent vor zèrte lentar au pa teldar nàmp in gledjar odar untar in djöchar. Sobisó iz a narrata bèlt! Eppaz nia vürkhent, azta in alle di lentar vodar hoachebene hámsa ágezúntet di sneamaschín vortzochupfa in snea auz pan lestn tang vo madjo. Padar televisióng gemsa á ke 'z iz schäula un khalt nidar pan gántz stival von Beleschlánt un sogitart zo renga duchauz

bohráll. Allz patirt pitt disan vrost; zoa nètt zo reda von schade bo 'z macht in vèlt un alln in kultivatzióngen. Di spitz von gresar in di bisan sojn skuàse tschisulárt un allz iz hintar, zo nètt zo khüda stille. Di stecharstn èlbar sojn no gestánt di öpflpuam vo hundart djar zbisnen in háusar von lánt boda laise laise bartn bidar plüanen. Letzar iz gánt in ialn un in puachan zöbrest in Laz, boda hám sa auzgehant 'z loap un est

vennensase bidar zo mocha djukhan di büt. Dise earstn manat von djar izta gest a migele dürr, bar hám gesprunk di zait auzolesa di radükkn umbrómm da sojn gest zengrat, un est di pipakón tünase lai offe appàra ur dopó mittartage, zo sperràse lai sedegual alle panándar ena z'sega di sunn. Di fremmegen hám gemak láng stüchan daz bill gekrätüt; dar vrost hatt gerift di arbat ena ázohevase. Dise khlumman sachandar gedenkhanaz ke di pestn manat von längez sojn pasàrt un atz 21 von prachant di tang gian bidar hintar. A spruch khütt: "Az snabst atz loap, bartz khemmen z'soina a schümmadar bintar," hërta azta 'z loap mage djukhan meararne vert atz djar, gelekk azpe bar sojn pinn stadjóngen. Alle di tang pittnan oage schaubar davór afte Maldjoubis z'sega bise gruamp un pittn ándar oage affon tschell zoa eppaz zo khuttra, sèmm bosa drauleng di tschèrm von pettla von mer gertüset vo Boimichtn, di baké boda bölln vorkhovan in bëzzrar, di sbalbln boda sojn khent pingün un asó vürsnen... Speràrbar azzese no offetüa disa gehilbata bèlt un azze lazz in platz inaran barma summar sunn.

A.G.

Bèksln lem vor a boch

In ta' vo häüt, kuàse alle di schualn, daz meararste di obarschualn boma lirnt di zungen, machan schümmane prodjèkte pitt ándre lentar, zoa zo lirna, redante un lüsnante, di zung von platz. Zo lirna a zung, mochtmase nètt lai lirnen ka schual un atti libarndar, ma rensen un höarnse ren vo laüt bodase khánen gerècht, un iz pròprio vor ditza ke hërta mearar schualn stüchan

Statt vo Dortmund

zo schikka di djungen in auzlánt, ka ándarn famildje. 'Z iz pròprio asó, ke moi schual häüt hatt detzidart zo venna an ándra, interesàrt, azpe biar, zo macha disan prodjèkte boda macht trèffan laüt vo mearare sain vodar bèlt. Da hám detzidart zo stücha in Taütschlánt un da hámsa gevuntet a schual boda di studjétn lirnen beles o un vil hám geböllt machan an viàzo in Beleschlánt. Di schual hoast "Käthe Kollwitz" un iz in Dortmund, a groaza statt boda hatt kuàse 600.000 laüt un boda iz au kuàse zöbrest in Taütschlánt. Subito di profesör hámaz geholt zo leganz in kontákt pitt dise studjétn gebantaz di nümbar. Bar hám ágeheft zo schraiba a pizzle pitt alln un gekhentaz a migele mearar un an lestn habar detzidart pitt bem bar hebatn geböllt toaln disa schümmane esperienza. Di taütschan sojn khent her ka üs in Beleschlánt in Martzo un sojn gestánt da a boch. Pittnándar habar gemacht ploaz schümmane sachandar. Bar sojn gánt ummar pa lánt da atz Lusérn un nidar ka Tria, bar sojn gánt nidar attn Garda zo macha a khear un zo zoaganen in sea, a Verona z'sega di

Arena un ándre schümmane sachandar azpe kirchan un musèi, bar sojn gánt ka Poatzan z'sega in Ötzi...insomma, bar hám getánt alla dar sòrt un di taütschan sojn gekheart bodrúmm da huam pròprio kontént! A par manat spetar, in madjo, pinne gánt i pitt moin tschélln vodar klasse durch a Dortmund kan lestésege laüt boda sojn gest khent da ka üs. Appena gerift durch, pinneme a migele geschemp: i hán gemocht ren lai taütsch un balde nètt hán gebizt a bort, hánne lai gemocht provàrn, velante o, zo machame vorstán. Dòpo a par tang però, pinneme gebónt un hán ágeheft zo reda mearar ena zo vórtame pittar diarn bodame hatt ospitárt un pitt soinar famildja o. 'Z soinz gest guate laüt bode bart sichar gedenkhan vor hërta un pitt se barte gedenkhan allz daz sell bode hán getánt. I hán geseck di statt vo Köln un vo Essen, i hán gemacht rafting in pach un vil ándre sachandar. I gloabe ke alle mochatn tün asó eppaz, zo lirna an ándra zung un z'sega schümmane plètz bo ma bart nia sichar vorgèzzan.

Anna N. N.

Dar kholl: an alta arbat von Zimbarn

Rivive in primavera l'antica tradizione del carbone

Frassino, carpino, faggio, nocciolo e betulla, tagliati ed accatastati ad arte, sono gli ingredienti di un rituale millenario tipico della Montagna alta del carbon, come veniva chiamato una volta l'Altopiano della Lessinia: la Kholgruabe - la Carbonaia - era il procedimento con cui i vecchi Cimbri veronesi producevano il carbone che poi rivendevano nelle città delle

'Z iz gest da eltarste von arbatn boda sojn khent gemacht aft ünser hoachebene, un boda hatt zuargemachtrivan di earstn laüt, un furse iz o gest da earst arbat boda iz gánt vorlört vor hërta. 'Z iz aromai darkhennt, ná alln in studie boda sojn khent gemacht vo dar Soprintendenza ai Beni Archeologici vodar Provintz vo Tria un von Dipartimento vo Scienze dell'Antichità vodar Università vo Padova, ke sa 1200 djar vor Gottarhear afti hoachebene soinda gest ploaz övan boda sojn khent gemacht un

genützt auzzoschmèltza in khupfar von khnottn. Vo disan sachandar azma böllt dar Dokumentationszentrum Lusérn hatt an auzlegom boda iz offe daz gántz djar. A par tausankhtar djar spetar afti ünsern pèrng hattma bidar ágeheft z'sega tempfan da un daná, neméar vor di forne von khupfar ma vor in kholl. Ünserne beldar vo puach, esch un hámpuach hám gètt daz djüst holtz boma hatt gehant mángl zo macha in kholl, daz sbartz golt boda in tal un fin in di stattn hámsa genützt azpe in ta' vo häüt in petròldjo.

Ma pròprio pinn petròldjo spetar dar kholl hatt vorlört bèrt, un di kholgruam sojn gánt laise laise sparlrante, un pitt disan 'z gebizta von laüt afti tèknike un afti matardjél boda sojn khent genützt auzomachase. In ta' vo häüt di laüt boda khánen aumachan a kholgruabe zeltmase aftna hánt alümna un vor ditza mochtma dokumentàrn baz sa bizzan un allz bazazz mang lirnen. Ummadar vo disan iz dar Nello Boschi vo Ljetzan, in Lessinia, bodar aumacht alle djar pittar hilfè vo sojn sunn Giorgio, a kholgruabe azpe

Istituto Cimbro
Kulturinstitut Lusérn
Tel. 0464-78.96.45
info@kil.lusern.it
www.istitutocimbro.it

APERTO tutti i giorni il MUSEO di LUSERNA

Il museo di Luserna vi aspetta con diverse sezioni espositive che spaziano dalle Fortezze e la Grande Guerra alla sezione etnografica relativa alla Comunità cimbra ed all'arte del Merletto a fuselli.

Da non perdere le sale sulla Fauna ed il ritorno del lupo, nonché la sala dedicata all'Archeo-metalurgia preistorica.

Novità per il 2019 le mostre Fratello lupo ed Il ritorno dei profughi.

APERTO FINO AL 3/11/19
ORARIO 10-12.30 e 14-18

Biglietto entrata:
intero € 4; ridotto
(pensionati over 65
e ragazzi dai 15 ai
18) € 2,5; entrata
gratuita con
Guest Card
Trentino e bambini
fino ai 14 anni con
adulti paganti.

MUSEO CENTRO DOCUMENTAZIONE
LUSERNA a LUSERNA (TN)
tel. 0464 789 638 - info@lusern.it - www.lusern.it

Foto di
Giorgio Boschi

ma hatt usitárt tün bohráll afti zimbarn pèrng. Vor a par djar, di zboa mánnen sojn zuarkhent atz Lusérn o, zo macha au a kholgruabe in spòrtplatz nàmp dar Kirch. Ploaz laüt sojn gest zuargerift z'sega, furse vor da earst bòtta o, da schümma un bichtege tradizióng von zimbarn boda nètt schóllat gian vorlört. Eppaz anvétze gántz natügez un boda

hërta nágeat in kholl, iz di Birra dei Carbonai, a bira - hërta gemacht nidar in Lessinia pinn kholl - bodase hoazt Bir 'un Koular' un Ljetzan. Disa bira iz sbartz un khinnt gemacht in di tang vodar kholgruabe. Sichar eppaz kurdjósat boda bill machan khennen hërta mearar ünserne burtzan.

AvT